

Шевчук М.М.

(наук. кер. – ст. викл. Гура О.А.)

*студент VI курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

СВІДЧЕННЯ Т. ШЕВЧЕНКА У СПРАВІ КИРИЛО-МЕ- ФОДІВСЬКОГО БРАТСТВА

У цьому році в Україні відзначають 200-ту річницю з дня народження Тараса Григоровича Шевченка — українського поета, письменника, художника, громадського діяча, філософа, політика, фольклориста, етнографа, історика. У духовній історії України Шевченко посідає виняткове місце. Значення його творчої спадщини для української культури важко переоцінити. Син кріпосного селянина, Т. Шевченко був окрасою однієї з найвизначніших українських підпільних політичних організацій у XIX ст.. Саме за активну діяльність поета у Кирило-Мефодіївському товаристві його було заарештовано жандармами.

Мета — аналіз допитів Т. Г. Шевченка.

Під час обшуку, ще до арешту Т. Шевченка 26 березня 1847 року, у М. Костомарова знайшли Шевченкові „Сон”, „Послання” і, крім того, фрагмент „Великого льоху”. З квітня у Варшаві забрали й у В. Білозерського цілий зшиток Шевченкових „нелегальних” поезій. У самого поета забрали цілий альбом „Три літа”. У багатьох листах, забраних у М. Костомарова, теж було багато згадок про Шевченка.

Жандарми приступили до ретельного студіювання Шевченкових творів. Передусім сам помічник шефа жандармів ген. Л. В. Дубельт переглянув уже друковані твори Шевченка. Він здивувався, як могла їх пропустити цензура, бо, докладно їх проаналізувавши, прийшов до висновку, що Шевченкою в тих творах „все йде вибраним напрямком: невпинно нарікає на страждання України в сучасному її становищі: хоче збудити ненависть до панування росіян і, згадуючи давню свободу, подвиги і славу козаків, закидає сучасному (українському) поколінню байдужість”. Урядовці III Відділу занотували ще 10 квітня, що в забраних у Білозерського не друкованих віршах Шевченка „оповідається про страждання, пролиту кров, ланцюги, кнут, про Сибір тощо; вони повні ненависти до уряду і, мабуть, написані з тією самою метою посіяти в народі незадоволення з влади” [2, с. 167].

17 квітня офіцер поліції Грішков привіз до III Відділу Т. Шевченка, і жандарми, зробивши того самого дня перший допит, наказали йому письмово відповісти на поставлені запитання.

Т. Шевченко, як і треба було сподіватися, повівся на допиті надзвичайно благородно, дуже розумно й обережно. Він категорично заперечив свою участь у товаристві св. Кирила й Мефодія, а тому залишив без відпо-

віді й цілих 10 інших запитань, що стосувалися до товариства – літератури, знайденої у братчиків, їхніх намірів, проєктів, оцінки ролі й діяльності кожного з них у Братстві тощо.

Відповідав лише на ті запитання, що торкалися його самого. Свої відносини з М. Костомаровим, М. Гулаком і П. Кулішем представив так, ніби з ними навіть рідко зустрічався, а про інших братчиків сказав, що їх дуже мало знає. Свідчення свої сам писав і з-під його пера не вийшло ні одного слова, що могло б когось хоч чим-небудь скомпромітувати. Свідчення про себе були дуже короткі, майже лаконічні. Запитання, що торкалися його самого, зформульовані були хитро й провокаційно. Жандарми передусім змусили його пригадати, що він був викуплений у поміщика за гроші царської родини, чого він не міг не ствердити, а 16 запитання зформулювали так:

„Які випадки довели Вас до такого нахабства, що ви писали найзухваліші вірші проти Государя Імператора, і до такої невдячності, що, поза величністю Священної Особи Монарха, забули в ньому й Августійшій Родині Його ваших особистих добродіїв, що так ніжно повелися при викупі вас із кріпацтва?“ [1].

Відповідь Шевченка:

„Бувши ще в Петербурзі, скрізь чув я образи й вислови догани про Царя і Уряд. Повернувшись в Україну, почув я ще більше й гірше серед молодих і серед статичних людей; побачив я вбогість і страшне гноблення селян поміщиками, посесорами й економами-шляхтичами, і все це робилося й робиться іменем Царя і Уряду; всьому цьому я повірив і, забувши совість і страх Божий, наважився писати зухвалі речі проти мого найвищого добродія, чим довершив своє безумство“.

Серед поставлених йому питань були і такі:

„З якою метою ви склали вірші, що можуть підбурювати українців проти наглого уряду; читали ці вірші й усякі пасквілі в товариствах друзів ваших і давали їм їх списувати? Чи не склали ви цих віршів для розповсюдження ідей таємного товариства і чи не надіялися приготувати цим повстання в Україні?“ [2, с. 167].

На це Шевченко дав таку відповідь:

„Українцям подобалися мої вірші, і я складав і читав їх без усякої мети; списувати не давав, а був необережний, що не ховав“. На друге запитання (ч. 18): „Чому друзі ваші так шанували ваші вірші, хоч вони позбавлені справжнього розуму і будь-якої краси; чи не вклонялися вони [друзі] вам швидше за ваші зухвальства та бунтівничі думки?“ – Шевченко відповів: „Вірші мої подобалися, можливо, лише тому, що по-українському написані“.

Після цього допиту йому на цілих три тижні дали спокій. У камерах було чисто, видно було вулиці з заготованих вікон, а на харчування арештованих III Відділ не жалкував грошей. Виконували навіть забаганки в'язнів – купували для них сметанку, сигари, цигарки і навіть коньяк. Щодо іншого, то Шевченко, як і всі заарештовані не мав на що нарікати.

Проте йому нудилося сидіти самому в окремій камері. Не мав ні що читати, ні що робити. Коли попросив книжок, йому принесли Біблію, що її так любив читати (свою власну, подаровану йому княжною Варварою, залишив десь в Україні) [3, С.268-276].

Отже, з аналізу допитів Шевченка видно, що він всіма способами прагнув виправдати інших членів товариства. На допитах вів себе достойно, у в'язниці читав Біблію.

Література:

1. Воспоминания о Тарасе Шевченко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/vosp.htm>.

2. Бачинський Д. Християнсько-філософська думка Тараса Шевченка / Дмитро Бачинський – Мадрид, Лондон: Союз українців у Великій Британії, 1962. – 256 с.

3. Мельниченко В. Тарас Шевченко і Михайло Грушевський на Старому Арбаті / Володимир Мельниченко. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2006. – 655 с.

Солінська А.М.

(наук. кер. – доц. Блоха Я.Є.)

студентка III курсу психолого-педагогічного факультету

Полтавського національного педагогічного

університету імені В.Г. Короленка

ПРО ВТІЛЕННЯ В.Г. КОРОЛЕНКОМ ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕАЛІВ У ЖИТТІ, ТВОРЧОСТІ ТА ПРАВОЗАХИСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Літературна творчість, публіцистика, кипуча енергія одного з найбільш відомих українських і російських мислителів, письменників, громадських діячів і правозахисників кінця ХІХ – початку ХХ ст. Володимира Галактіоновича Короленка були спрямовані на утвердження гідності і прав людини і громадянина, свободи і справедливості в суспільстві. Він, впливаючи правотою розуму і силою почуттів, виступав за усвідомлення кожним свого високого звання людини, що, безперечно, робить його носієм високої моральної сили.

В особистості В.Г. Короленка втілилися кращі риси тогочасної інтелігенції – любов до власного народу і здатність відгукуватися на його потреби, віра в добро, в красу людської душі, в творчу силу благородних ідей, схиляння перед правдою-істиною і правдою-справедливістю. Таку віру оспівував мислитель, такою він горів сам і запалював інших. Слово В.Г. Короленка збіглося з його моральним кредо – це активність, всупереч «толстовству», бойовий та безстрашний опір злу і насильству, в яких би формах вони не проявлялися. Мислитель завжди активно діяв, захищаючи знедолених і невинних.